

800. Sara Piotrowska, Maciej Szczęśniak

kurator: Łukasz Białkowski

Dokumentacja (fragment) złożona do konkursu
na kuratorski projekt wystawy w Pawilonie Polskim
na 59 Międzynarodowej Wystawie Sztuki
w Wenecji w 2022 r.

KONCEPCJA WYSTAWY

Projekt polegał będzie na umieszczeniu wewnątrz Pawilonu Polskiego wielkoformatowej instalacji zawierającej dokumentację zdjęciową około 800 pomników Jana Pawła II postawionych w Polsce w latach 1980–2021.

Bez wątpienia figura Jana Pawła II jest jednym z najbardziej wyrazistych motywów polskiego narodowego imaginariu. Stanowi ona również jeden z najsilniejszych elementów debaty światopoglądowej toczonej w polskich mediach od kilku dekad. Dyskusja ta obejmuje cały wachlarz postaw: od skrajnie krytycznych wypowiedzi, bulwersujących opinię publiczną, takich jak znany, skandalizujący artykuł Jerzego Urbana z 2002 opublikowany w „Nie”¹, po zachowania i wypowiedzi pojawiające się w skrajnie konserwatywnych mediach, które wręcz sakralizują postać polskiego papieża (uwagę na to zjawisko zwracał np. Zbigniew Kaźmierczak w książce *Alter Christus* z 2014 roku)².

Jednak obok medialnej, niejako „oficjalnej” narracji – legitymizowanej wypowiedziami liderów opinii, ekspertów, naukowców, prominentnych polityków i oficjeli kościoła katolickiego – wydarzała się i wydarza nadal inna narracja: spontaniczna, oddolna, wernakularna. Miała i ma ona miejsce z dala od mediów (co najwyżej przecina się z ich trajektoria). Jej językiem jest nieoczekiwane język sztuki i estetyki, a wydarza się ona metodą faktów dokonanych – co jakiś czas w polskim krajobrazie pojawia się kolejny papieski pomnik. Zjawisko to zapoczątkowane zostało w 1980 roku, gdy pojawił się pierwszy z nich. Przez kolejne kilkanaście stawiano ich średnio 3 rocznie, aż do 1998 roku (między pielgrzymkami Jana Pawła II do Polski w 1997 i 1999 roku), gdy w przestrzeni polskich miast, miasteczek i wsi pojawiły 22 nowe papieskie pomniki. W podobnym natężeniu budowano je do śmierci papieża w 2005 roku. W efekcie, już za swojego życia Jan Paweł II miał w Polsce około 230 pomników. Zjawisko to eksplodowało w latach 2005–2009, gdy powstało

---

¹ J. Urban, *Obwoźne sado-maso*, „Nie”, sierpień 2002.

² Z. Kaźmierczak, *Alter Christus. Krytyczna rekonstrukcja światopoglądu Jana Pawła II*, Universitas, Kraków 2014.

ich następne 300. Uznaje się, że obecnie na terenie Polski jest ich w sumie około 800.

Jak wiele masowych zjawisk, oddolna inicjatywa wiernych, lokalnych proboszczów i samorządowców, często gdzieś na prowincji, spotkała się ze śmiechem i drwiną mainstreamowych mediów i – by użyć nie całkiem precyzyjnego, ale przydatnego ze względu na swoją pojemność terminu – elit. W okresie, gdy pomniki pojawiały się w największym natężeniu, ukuto termin „pomnikozja”, a media prześcigały się w opisywaniu tego, jak bardzo papieskie pomniki są kiczowate, nieudane lub po prostu śmieszne³.

Dla wprawnego oka pomniki te są jednak bogatym materiałem wizualnym, który więcej może powiedzieć o współczesnej Polsce, marzenia i tożsamości jej mieszkańców niż badania naukowe lub wypowiedzi dziennikarzy z dowolnej opcji światopoglądowej. Papieskie pomniki stanowią interesujące węzłowisko, w którym splatają się postawy religijne, estetyczne i polityczne. Obrazują one również kondycję ekonomiczną ich fundatorów, ale też sposób myślenia o przestrzeni publicznej. Zaś rozciągłość czasowa tego zjawiska pozwala obserwować ewolucję wernakularnej estetyki, gustów i aspiracji motywujących budowę pomników – polskiego „Milk of Dreams”, mleka marzeń. Innymi słowy, te rzeźbiarskie portrety Jana Pawła II są również (a może przede wszystkim) portretami samych Polaków. Mówią o nas więcej niż to, co często sami chcielibyśmy przyznać. Wystarczy popatrzeć.

Projekt realizowany będzie w ramach formuły research based art. Ten typ praktyki artystycznej od wielu lat eksplorują Sara Piotrowska i Maciej Szczęśniak, którzy są pomysłodawcami projektu. To interdyscyplinarne podejście – łączące perspektywę artystyczną i naukową – świetnie rezonuje z wielowymiarową problematyką, w jaką wpisują się papieskie pomniki. Punktem wyjścia dla projektu będą istniejące badania naukowe poświęcone tematyce „pomnikozji”, w tym szczególnie Kazimierza Ożóga, specjalisty, badającego to zjawisko już od dwóch

---

³ Por. M. Piasecki, *Polska ma bekę z pomników JP2, i słusznie. Dlaczego papieskie pomniki są takie brzydkie?*, „Noizz”, 24 września 2020 [<https://noizz.pl/opinie/dlaczego-papieskie-pomniki-sa-takie-brzydkie-pomnik-jp2-z-glazem-przed-muzeum/wk43gvk>, dostęp: 15 sierpnia 2021].

dekad⁴, oraz listy istniejących pomników tworzone przez zafascynowanych tym zjawiskiem amatorów⁵. Na tej podstawie stworzona zostanie mapa pomników Jana Pawła II na terenie polski, która posłuży jako marszruta w kilkumiesięcznym procesie dokumentacji tych obiektów. Zebrane fotografie, wraz z opisami wskazującymi miejsce, autora i rok powstania obiektu, umieszczone zostaną w przygotowanej specjalnie dla tego celu instalacji. Składać się na nią będzie, 11 regałów rozmieszczonych w przestrzeni Pawilonu Polskiego, a ich zawartość – czyli zgromadzona dokumentacja fotograficzna pomników wraz z opisami – udostępniona zostanie publiczności.

U podłoża projektu leży też założenie, by, sięgając po perspektywę badawczo-naukową i archiwizacyjną, pozostać jednak w przestrzeni wypowiedzi artystycznej. Innymi słowy, nie wyciągać wniosków z zebranego materiału archiwalnego i nie stawiać tez, bo tutaj zaczyna się rola nauki. Projekt ogranicza swoje ambicje do tego, by przygotować wizualną bazę danych, dla tych, którzy ewentualne wnioski będą chcieli wyciągnąć.

---

⁴ Por. Kazimierz S. Ożóg, *Miedziany Pielgrzym. Pomniki Jana Pawła II*, „Pro Patria” 2002, nr 2, s. 16-17.

⁵ Por. np. https://web.archive.org/web/20111003125301/http://rilian.republika.pl/text/po_smierci.htm, dostęp: 15 sierpnia 2021.

STRESZCZENIE SCENARIUSZA WYSTAWY

Projekt realizowany będzie w ramach formuły research based art. Jego pomysłodawcami są Sara Piotrowska i Maciej Szczęśniak, którzy od wielu lat eksplorują ten typ praktyki artystycznej. To interdyscyplinarne podejście – łączące perspektywę artystyczną i naukową – świetnie rezonuje z wielowymiarową problematyką, w jaką wpisują się papieskie pomniki. Punktem wyjścia dla projektu będą istniejące badania naukowe poświęcone tematyce „pomnikozy”, w tym szczególnie Kazimierza Ożóga, specjalisty, badającego to zjawisko już dwie dekady temu¹¹, oraz listy istniejących pomników tworzone przez zafascynowanych tym zjawiskiem amatorów¹². Na tej podstawie stworzona zostanie mapa pomników Jana Pawła II na terenie polski, która posłuży jako marszruta w kilkumiesięcznym procesie dokumentacji tych obiektów. Zebrane fotografie, wraz z opisami wskazującymi miejsce, autora i rok powstania obiektu, umieszczone zostaną w przygotowanej specjalnie dla tego celu instalacji. Składać się na nią będzie, 11 regałów rozmieszczonych w przestrzeni Pawilonu Polskiego, a ich zawartość – czyli zgromadzona dokumentacja fotograficzna pomników – udostępniona zostanie publiczności.

---

¹¹ Por. Kazimierz S. Ożóg, *Miedziany Pielgrzym. Pomniki Jana Pawła II*, „Pro Patria” 2002, nr 2, s. 16-17.

¹² Por. https://web.archive.org/web/20111003125301/http://rilian.republika.pl/text/po_smierci.htm, dostęp: 15 August 2021.